

І. О. Продан

orcid.org/0000-0002-2412-7829

аспірантка кафедри політичних наук і права

Київського національного університету будівництва і архітектури

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР УКРАЇНСЬКОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Політичні процеси, загострені повномасштабним російським воєнним вторгненням в Україну, стали індикатором не тільки суспільно-політичної зрілості, але і здатності держави витримувати внутрішні виклики, зокрема як у вітчизняних, так і в міжнародних в політичних колах вже активно обговорюється питання відбудови України. Явище корупції може дуже ускладнити процес відбудови України, мінімізувати фінансову підтримку, підірвати довіру з боку суспільства і зашкодити дипломатичним стосункам з міжнародними партнерами. Тож для швидкого відновлення країни після війни дуже важливо сформувані політичні вектори, котрі будуть спрямовані на протидію такому шкідливому суспільно-політичному явищу, як корупція. Вивченням антикорупційної політики в контексті євроінтеграційних процесів в Україні займалися такі вчені як К. Буряк, І. Даньшин, О. Кальман, М. Камлик, В., В. Корж, Д. Маляшкевич, М. Мельник, І. Мордас та багато інших. Варто звернути увагу на той факт, що у дослідженнях економічного характеру та серед юридичних доробків даної проблематики євроінтеграційні орієнтири для української антикорупційної політики є достатньо суттєво науково продискутованими і систематизованими. Приміром, у одному з останніх досліджень І. Мордас проаналізовано основні економічні причини корупції в країнах-членах ЄС та особливості антикорупційної політики окремих європейських країн. А також показано, що корупційні явища в більшій чи меншій мірі притаманні майже всім країнам ЄС, однак, спільним для всіх країн з точки зору формування та реалізації антикорупційної політики є те, що вона спрямована на мінімізацію можливостей для здійснення корупційних правопорушень (Мордас, 2022). Водночас потрібно зазначити, що і вчені у сфері правознавства також надали характеристику формуванню євроінтеграційного вектору антикорупційної політики, зокрема К. Буряк довела, що основними корупційними факторами країн ЄС є розширення можливостей для відмивання грошей внаслідок зростання свободи руху товарів, капіталу та робочої сили; ускладнення регулювання та контролю через їх багаторівневість; збільшення ресурсної бази корупції внаслідок акумуляції ресурсів у рамках різноманітних фондів; розширення дискреційних повноважень внаслідок зростання бюрократичного апарату та розширення повноважень ЄС (Буряк, 2020).

Актуальність. Антикорупційні реформи просуваються з низькою динамікою, проте їх ефективна реалізація, зокрема, є однією з умов надання військової допомоги з боку США та вступу України до ЄС. Так, у вересні 2023 року США було передано листа із переліком реформ, котрі необхідно провести українській владі для подальшого отримання військової допомоги та підтримки євроінтеграції України, серед інших, пріоритетними визначено саме реформи, спрямовані на боротьбу з корупцією. З огляду на актуалізацію антикорупційної політики і досягнення її результативності на шляху до реалізації євроінтеграційних реформ, дослідження даних аспектів потребує особливої фокусизації у зв'язку з реноваційними політичними підходами, котрі базуються на комплексному розумінні нульової терпимості до корупції у європейській політичній свідомості, що актуалізує даний напрям дослідження у сучасних умовах державотворення.

Мета і завдання статті. Метою даної статті є дослідження євроінтеграційних особливостей антикорупційної політики у окремих країнах. Завданням статті є обґрунтування формування політико-правових перспектив удосконалення української антикорупційної політики в умовах європейської інтеграції під час надання відсічі повномасштабній російській агресії.

Методи дослідження. У статті шикороко використовувалися такі методи дослідження, як компаративний аналіз – при порівнянні зарубіжного досвіду формування антикорупційної політики, методи аналізу і синтезу, формально-логічний та інші методи, котрі дозволили об'єктивно проаналізувати євроінтеграційні орієнтири української антикорупційної політики.

Основний матеріал. Насамперед слід констатувати той факт, що багато країн Європейського Союзу сьогодні використовують ефективну політику щодо протидії корупції, в якій передумовою є незалежність судової гілки влади, політична воля вищих органів влади, досить жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями та ефективно організований контроль за системою державного адміністрування. Тобто обрання курсу на досвід європейських країн є перспективним. В Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка була ратифікована 16 вересня 2014 року, а саме в статті 347, зазначено, що вони обмінюються досвідом, найкращою практикою та удосконалюють методи, спрямовані на припинення шахрайства й корупції (Черней, Гусарев, Чернявський, 2020, С. 9).

Слід погодитись із дослідниками у тому, що вибір стратегії та моделі антикорупційної діяльності в кожній країні залежить від багатьох факторів.

Так, Д. Трайсман наголошує, що існує чітка закономірність між рівнем корупції у конкретній державі та розвитком ринкової економіки, вільного волевиявлення, незалежності засобів масової інформації та інше. Так, у країнах, економіка яких залежить від експорту палива, сировини спостерігається значно вищий рівень корупційної діяльності, ніж в економічно стабільних державах (Трайсман, 2000, С. 405).

Щодо України, то її євроінтеграційний курс вимагає гармонізації національного антикорупційного законодавства зі стандартами ЄС, а відтак доцільним є використання досвіду формування та реалізації антикорупційної політики саме в країнах-членах ЄС. Країни ЄС не проводять єдину антикорупційну політику. Вони не є однаковими як рівнем корупції, так і за методами боротьби з нею. Для України, насамперед, є важливим у даному відношенні досвід Данії, адже саме вона, за даними Transparency International, є лідером в рейтингу країн за Індексом сприйняття корупції протягом останніх років. Для Данії характерні інформаційна прозорість діяльності державних органів та вільний доступ засобів масової інформації до документації щодо діяльності державних структур. В антикорупційній політиці Данії переважають превентивні механізми, завдяки яким формується нульова толерантність до корупції в суспільстві. І це при тому, що в країні відсутні спеціальні антикорупційні інституції, а контроль за функціонуванням низки державних та приватних ініціатив в сфері ведення бізнесу здійснюють громадські організації (Мордас, 2022, С. 19).

Зазначений фактор є важливим з огляду на те, що у європейських країнах велику роль у протидії корупції відіграє громадськість, особливо об'єднання громадян, які сприяють виявленню порушень законодавства про боротьбу з корупцією особами, уповноваженими на виконання функцій держави. Постійна поінформованість громадськості є ключовим елементом. Демократія та верховенство права є найкращим захистом від зловживання владою, оскільки вони накладають обмеження на владу держави та її представників за допомогою обмежених у часі мандатів, верховенства права, а також посадових осіб, контроль за якими здійснюється вільно обраними законодавчими органами, тобто за допомогою дієвого поділу влади, яким би чином він не здійснювався (Гуменюк, 2020, С. 135).

Також підтримуємо думку вчених про те, що досить корисним і показовим з точки зору успіхів та невдач є досвід деяких нових членів Євросоюзу зі Східної Європи, які мали багато в чому схожі з Україною проблеми, проте спромоглися створити в цілому ефективні механізми протидії корупції в системі державного управління. Так, на початку 2000-х рр. корупція стала серйозною проблемою для демократичного розвитку Словаччини. До сфер із найвищим рівнем корупції належали судова система, міністерства й інші органи центрального державного апарату. Основними заходами боротьби з корупцією стали: постійне надання інформації про власність високопосадовців; законодавчі санкції за порушення фінансового законодавства політичних партій; створення умов для прозорого фінансування політичних партій з державного бюджету; постійний нагляд за фінансуванням політичних партій,

особливо шляхом прийняття ними зобов'язань оголошувати перелік отриманих подарунків і спонсорських пожертвувань; загальнодоступність регулярних звітів про фінансове становище усіх політичних партій; інформація про причини зловживання владою політиками або представниками державної адміністрації (Буряк, 2020, С. 359).

Конституційні норми визначають, що Україна є демократичною та правовою державою. Незважаючи на війну, Україна продовжує виконувати свої зобов'язання перед суспільством та міжнародними партнерами в напрямку боротьби з корупцією, триває антикорупційна реформа. Так, Парламент України, попри війну, ухвалив Антикорупційну стратегію до 2025 року (Верховна Рада України, 2022). Це важливий крок на шляху до вступу в ЄС, НАТО та ОЕСР.

Антикорупційна стратегія охоплює питання функціонування загальної системи запобігання корупції, визначає пріоритети запобігання корупції у конкретних секторах державного управління та приділяє велику увагу питанню відповідальності за корупцію.

Відтак, пріоритетні сектори державного управління, визначені стратегією:

- суд, прокуратура, поліція;
- державне регулювання економіки;
- державний та приватний сектори економіки;
- податки та митниця;
- будівництво, земля, інфраструктура;
- сектор оборони;
- охорона здоров'я та соціальний захист;
- система запобігання та протидії корупції.

Висновки. В цілому, на наше переконання, для ефективного і комплексного застосування європейського досвіду в боротьбі з корупцією в Україні в післявоєнний період, що є запорукою успішної відбудови країни, необхідно реалізувати наступні політичні напрями:

По-перше, потрібно комплексно і системно завершити судову реформу. Хоча, на перший погляд, питання правосуддя не стосується теми відбудови країни, проте, без якісного правосуддя, особи, котрі вчиняють корупційні діяння завжди матимуть шанс уникнути відповідальності. Тому функціонування Вищого антикорупційного суду в Україні відіграє ключову роль у формуванні європейського майбутнього України.

По-друге, необхідно змінити модель взаємовідносин між владою та антикорупційними інституціями. На сьогодні, спостерігається тенденція контролю владою антикорупційної інфраструктури. Через недостатній рівень розвитку антикорупційних інституцій в майбутньому Україна може втратити стабільну підтримку в післявоєнній відбудові.

По-третє, забезпечити відкритість даних, та безперешкодний доступ до них. Дуже важливо не допустити обмеження відкритості інформації, що стосується використання коштів, спрямованих на відбудову держави. Уся ця інформація має бути публічною.

По-четверте, необхідно автоматизувати процеси та сформувати чіткі алгоритми. Всі процеси, пов'язані з відбудовою потребують зрозумілих алгоритмів, наявність яких забезпечить їх пришвидшення. Крім того, доцільно використовувати автоматизовані інструменти скрізь, де це можливо, що забезпечить зниження корупційних ризиків. Насамкінець, слід зазначити про доцільність імплементації соціально орієнтованих та інклюзивних підходів до містобудування. Нова містобудівна інфраструктура має відповідати концепції зручного, безпечного і комфортного простору для населення, з урахуванням досвіду війни. Таким чином, внаслідок військової російської агресії проти України, українська держава проходить дуже складні випробування, змінивши свій статус з «буферної держави» на суб'єкта геополітики, який створює цивілізоване демократичне майбутнє світу. Незважаючи на те, що війна все ще триває і точно невідомо, коли вона закінчиться, розпочинати підготовку плану щодо відбудови країни після перемоги потрібно вже зараз.

Важливо, щоб така відбудова здійснювалася прозоро та ефективно. Україна зазнає дуже тяжких наслідків від повномасштабного російського вторгнення, тому є недопустимим, щоб після війни мала місце масштабована корупція і нераціональне управління, тому необхідна злагождення взаємодія суспільства, держави та міжнародних партнерів задля досягнення

спільної мети – швидка та ефективна відбудова країни, у чому антикорупційний політичний пріоритет засвідчить реалізацію гармонізації євроінтеграційних політичних цінностей, у чому вбачаємо перспективи подальших досліджень.

Література

- Буряк К. Особливості антикорупційного законодавства в країнах Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Вип. 2. С. 356 – 360. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.2.60>.
- Гуменюк Т. Відповідальність державних службовців за корупційні прояви (на прикладі окремих країн Європи). *Юридичний вісник*, № 5 (2020) С. 127 – 136. с. DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i5.2011>
- Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20 червня 2022 року № 2322-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
- Мордас І. Антикорупційна політика в контексті євроінтеграції України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Державне управління, 2022, 2(16), 17-21. DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2022/16-3/7>
- Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 1. 300 с.
- Treisman D. The causes of corruption: A cross-national study. *Journal of Public Economics*. 2000. Vol. 76. No. 3. P. 399–457.

References

- Buriak K. (2020) Osoblyvosti antykorup-tsiinoho zakonodavstva v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu. [Peculiarities of anti-corruption legislation in the countries of the European Union.] *Pidpryemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. Vyr. 2. S. 356 – 360. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.2.60> [in Ukrainian].
- Humeniuk T. (2020) Vidpovidalnist derzhavnykh sluzhbovtziv za koruptsiini proiavy (na prykladi okremykh krain Yevropy). *Yurydychnyi visnyk*, № 5. S. 127 – 136. с. DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i5.2011> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro zasady derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky na 2021-2025 roky» [About the foundations of the state anti-corruption policy for 2021-2025] 20.06.2022 № 2322-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> [in Ukrainian].
- Mordas I. (2022) Antykoruptsiina polityka v konteksti yevrointehratsii Ukrainy. [Anti-corruption policy in the context of the European integration of Ukraine] *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. *Derzhavne upravlinnia*, 2(16), 17-21. DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2022/16-3/7> [in Ukrainian].
- Realizatsiia derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v mizhnarodnomu vymiri [Implementation of state anti-corruption policy in the international dimension]: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 9–10 hrud. 2020 r.) (2020) : u 2 ch.. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, . Ch. 1. 300 s. [in Ukrainian].
- Treisman, D. (2000). The causes of corruption: A cross-national study. *Journal of Public Economics*, 3 [in English].

Анотація

Продан І. О. Євроінтеграційний вектор української антикорупційної політики. – Стаття.

У статті досліджено загальноєвропейські тенденції формування та реалізації антикорупційної політики, здійснено характеристику антикорупційної політики у окремих європейських державах і сформульовано євроінтеграційний вектор української антикорупційної політики в умовах надання відсічі широкомасштабній російській військовій агресії. Під час дослідження було використано порівняльний (компаративний) політико-правовий метод дослідження антикорупційної політики у різних країнах, метод аналізу причин виникнення корупціогенних факторів, синтезу політичних і правових факторів їх подолання, формально-логічний метод дозволив окреслити організаційно-правові основи формування вітчизняної антикорупційної політики в умовах євроінтеграції і здійснення заходів з оборони територіальної цілісності у післявоєнній перспективі.

Зазначено, що явище корупції залишається серйозною проблемою, котра досить вагомо впливає на авторитет країни та органів державної влади як з боку міжнародних спільноти, так і з боку вітчизняного суспільства, що, у свою чергу, може значно ускладнити процес відбудови України після перемоги, мінімізувати надходження іноземних інвестицій, підірвати довіру з боку суспільства і зашкодити дипломатичним стосункам з міжнародними партнерами.

Результатом дослідження є обґрунтування формування політико-правових перспектив удосконалення української антикорупційної політики в умовах європейської інтеграції під час надання відсічі

повномасштабній російській агресії. У статті представлено чотири основні напрями розвитку української антикорупційної політики у контексті європейської інтеграції, зокрема: 1) реформування судової системи; 2) зміна моделі взаємовідносин між владою та антикорупційними інституціями; 3) забезпечення відкритості даних, що стосуються використання коштів, спрямованих на відбудову держави; 4) автоматизація процесів та сформування чітких алгоритмів, що забезпечить зниження корупційних ризиків.

Ключові слова: антикорупційна політика, європейська інтеграція, антикорупційна інфраструктура, Вищий антикорупційний суд, антикорупційна інституція.

Summary

Prodan I. O. Eurointegration vector of Ukrainian anti-corruption policy. – Article.

The article examines general trends in the formation and implementation of anti-corruption policy, characterizes anti-corruption policy in individual European states, and formulates the European integration vector of Ukrainian anti-corruption policy in the context of repelling large-scale Russian military aggression. During the study, a comparative (comparative) political and legal method of researching anti-corruption policy in different countries was used, a method of analyzing the causes of corruption-inducing factors, synthesis of political and legal factors to overcome them, a formal-logical method allowed to outline the organizational and legal foundations of the formation of domestic anti-corruption policy in conditions of European integration and the implementation of measures for the defense of territorial integrity in the post-war perspective.

It was noted that open corruption is a serious problem that has a significant impact on the authority of the country and state authorities both on the part of the international community and on the part of domestic society, which, in turn, can significantly complicate the process of rebuilding Ukraine after the victory, minimize the exit foreign investments, undermine public trust and harm diplomatic relations with international partners.

The result of the study is the substantiation of the formation of political and legal perspectives for the improvement of Ukrainian anti-corruption policy in the conditions of European integration while repelling full-scale Russian aggression. The article presents four main directions of development of Ukrainian anti-corruption policy in the context of European integration, in particular: 1) reforming the judicial system; 2) changing the model of the relationship between the authorities and anti-corruption institutions; 3) ensuring the openness of data related to the use of funds aimed at the reconstruction of the state; 4) automation of processes and the formation of clear algorithms that ensure the reduction of corruption risks.

Key words: anti-corruption policy, European integration, anti-corruption infrastructure, Supreme anti-corruption court, anti-corruption institution.